

Economic Sanctions and States Obligations in the World Trade Organization and Providing International Solutions

Asghar Alimoradpour¹, Karan Rohani^{2*}, Iraj Rezaeenezhad³, Ali-reza Dadashzadeh⁴

1. PhD Student, Department of International Law, Qaem Shahr Branch, Islamic Azad University, Qaem Shahr, Iran.

2. Assistant Professor, Department of International Law, Qaem Shahr Branch, Islamic Azad University, Qaem Shahr, Iran.

3. Assistant Professor, Department of International Law, Chalus Branch, Islamic Azad University, Chalus, Iran.

4. Assistant Professor, Department of International Law, Qaem Shahr Branch, Islamic Azad University, Qaem Shahr, Iran.

Article Type:

Original Research

Pages: 117-138

Received: 2023 July 16

Revised: 2023 September 25

Accepted: 2023 October 18

Abstract

The United Nations possesses the authority to impose economic sanctions to uphold international peace and security, which is entrusted to the Security Council under the framework of the seventh chapter of the United Nations Charter. International sanctions are enforced by both international organizations and governments in response to violations of international laws. The rules and regulations of the World Trade Organization (WTO) have evolved into the most comprehensive international norms in the field of trade, often referred to as the World Trade Constitution. Regardless of their membership status, countries are obligated to comply with the rules and regulations of the WTO. This research aims to explore the impact of economic sanctions on the obligations of countries within the WTO and propose international solutions to address the resulting consequences. The hypothesis put forth is that economic sanctions imposed on countries during their accession process directly affect the functioning of the WTO and impede the fulfillment of obligations stemming from membership in the organization.

Keywords: Economic Sanctions, States Obligations, World Trade Organization and International Solutions

*Corresponding Author: karanrohani@yahoo.com

تحریم های اقتصادی و تعهدات کشورها در سازمان جهانی تجارت و ارائه راهکارهای بین المللی

اصغر علیمرادپور^۱، کارن روحانی^{۲*}، ایرج رضایی نژاد^۳، علیرضا داداش زاده^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه حقوق بین الملل، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران.

۲. استادیار، گروه حقوق بین الملل، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی قائمشهر، ایران

۳. استادیار، گروه حقوق بین الملل، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی چالوس، ایران.

۴. استادیار، گروه حقوق بین الملل، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی قائمشهر، ایران.

چکیده

نوع مقاله: علمی پژوهشی

صفحات: ۱۳۸-۱۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۶

سازمان ملل صلاحیت اعمال تحریم های اقتصادی را به منظور حفظ صلح و امنیت بین المللی دارد که در چارچوب فصل هفتم منشور ملل متحد به شورای امنیت سپرده شده است. تحریم های بین المللی هم توسط سازمان های بین المللی و هم از سوی دولت ها به دلیل نقض قوانین بین المللی اعمال می شود. قواعد و الزامات سازمان تجارت جهانی به جامع ترین هنجارهای بین المللی در زمینه تجارت و به عبارتی قانون اساسی تجارت جهانی تبدیل شده است و کشورها خواه عضو این سازمان باشند یا نباشند چاره ای جز این ندارند که مطابق با قواعد و الزامات این سازمان باشند. این پژوهش با طرح این سوال که تحریم های اقتصادی بر تعهدات کشورها در سازمان تجارت جهانی چه تاثیری دارد و چه راهکارهای بین المللی در مرتفع نمودن ناشی از آن می توان مطرح نمود این فرضیه را بیان کرده است که تحریم های اقتصادی در پیوستن (الحاق) کشورها به سازمان تجارت جهانی تاثیر مستقیم دارد و مانعی در برابر اجرای تعهدات ناشی از سازمان جهانی تجارت می باشد.

واژگان کلیدی: تحریم های اقتصادی، تعهدات کشورها، سازمان تجارت جهانی و راهکارهای

بین المللی

تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده است.

درآمد

تحریم‌های بین‌المللی در قبال نقض قواعد آمره حقوق بین‌الملل هم از سوی سازمان‌های بین‌المللی و هم از سوی دولت‌ها انجام می‌پذیرد. به نظر می‌رسد تحریم‌های اقتصادی ابزار رایج و تکرار شونده بین‌المللی است. در واقع، کشور فرستنده یا به طور کلی‌تر، جامعه بین‌الملل برای تنبیه و تلاش برای تغییر هدف به تحریم‌های اقتصادی متوسل می‌شود. جهت عضو شدن در سازمان جهانی تجارت تعهداتی وجود دارد که می‌توان آنها را به دو حوزه تقسیم کرد: دسترسی به بازار و رعایت قوانین و مقررات. حوزه اول مربوط به تعهدات اعضا در خصوص کاهش و رفع موانع و محدودیت‌های ورود کالا و خدمات خارجی است. حوزه دوم نیز مربوط به الزام رعایت قوانین و مقررات داخلی اعضا با قوانین و مقررات سازمان تجارت جهانی است. اعضای سازمان موظف به انجام تعهدات خود در هر زمینه‌ای هستند و در صورت انحراف از آنها ممکن است با شکایت سایر اعضا مواجه شوند و موضوع به حل اختلاف سازمان می‌رسد و در نهایت منجر به صدور رای لازم‌الاجرا گردد.

علیرغم ماهیت اقتصادی و اهداف تعریف شده سازمان تجارت جهانی بدلیل آنکه اعضای این سازمان را کشورها تشکیل می‌دهند، در واقعیت و عملاً این سیاست است که نحوه همکاری کشورها در این سازمان را شکل می‌دهد و قصد داریم که اثرات تحریم‌ها (یکجانبه و بین‌المللی) را در همکاری کشورها در این سازمان را مورد مذاقه قرار دهیم زیرا در دنیای دیپلماتیک و سیاسی امروزی یکی از شایع‌ترین روشها و ابزار اعمال قدرت کشورها قدرت مند و صنعتی در مقابل سایر کشورها اعمال تحریم‌های اقتصادی می‌باشد که در این تحقیق سعی داریم به موانع همکاری کشورها در سازمان تجارت جهانی بواسطه ایجاد تحریم‌های یکجانبه و بین‌المللی بپردازیم که این همکاری برای برخی از کشورها که تاکنون عضو این سازمان نبوده اند می‌تواند تاثیر تحریم‌ها در پیوستن به این سازمان را مورد بررسی قرار دهد و به این سوال که آیا میتوان تحریم را عاملی موثر

در عدم پیوستن کشورهای غیر عضو از جمله ایران به سازمان تجارت جهانی دانست ؟ در خصوص کشورهای عضو میتوان اثر تحریم ها در همکاری تجاری آن کشورها رو مد نظر قرار داد. به طور مثال تحریم ها در ایران منجر به کاهش کلی نرخ رشد اشتغال در بخش صنایع به میزان ۱۶٫۴ واحد از سال ۲۰۱۲ شده است (Nisticò & Kelishomi, ۲۰۲۲: ۱۵۱) از طرف دیگری از اثرات مهم تحریم ها، مشکلات کشور تحریم شده در انجام تعهدات اقتصادی خود در برابر کشورهای ثالث و بالعکس کشورهای ثالث در برابر کشور تحریم شده می باشد که در بررسی این موضوع به جنبه مسئولیتی کشورها در قالب کنوانسیونهای حقوق معاهدات در چنین شرایطی پرداخته خواهد شد و نحوه پیگیری حقوق طرفین از طریق مراجع و سازمانهای بین المللی مد نظر قرار خواهد گرفت ضمن آنکه با نگاهی به سازوکارهای سیستم حل اختلاف سازمان تجارت جهانی روند بهره گیری از چنین سازوکارهایی در تسهیل حل و فصل اختلافات ناشی از تحریمهای بین المللی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. (عمادی، ۱۳۹۱: ۲۸)

۱- تحریم های اقتصادی

در واقع، تحریم های منفی اقتصادی بین المللی یک ابزار رایج و تکرار شونده است که به منظور تأثیرگذاری بر رفتار دولت دیگر بدون توسل به ارتش مورد استفاده قرار می گیرد و از هزاران سال است که مورد استفاده قرار گرفته اند و از آن زمان محبوبیت بیشتری پیدا کرده اند.

با پایان جنگ سرد مطالعه بر روی تحریم ها متمرکز است. در بررسی تحریم های اقتصادی می توان یک تقسیم بندی داشت. (Bessler, ۲۰۱۸: ۱۸۴) که در ادامه و در یک سیر منطقی این مهم تشریح می گردد.

منطق حقوقی ایجاب می نماید که شورای امنیت سازمان ملل متحد رویکردی حاکمیت گرا را در دستور کار داشته باشد تا بتواند روند تحریم های اقتصادی را رصد نماید.

(فرخ سیری، ۱۳۸۷: ۳۰)

۱-۱- تحریم تجاری

تحریم های تجاری و کنترل صادرات توسط دولت ها اعمال می شود. سازمان های بین دولتی در سراسر جهان از اهمیت ویژه ای برخوردار است. تحریم صادرات محصولات پتروشیمی، صنعت کشتیرانی کشورها، تحریم ارائه خدمات بیمه ای برای حمل و نقل دریایی جزو تحریم های تجاری است. همچنین اهمیت تحریم ها در زمینه تجارت شامل این دو مورد است. (Export and Sanctions Trade on Paper Guidance, Mitigation Risk: ۱۹۹۹: ۱۹۸)

الف) تنظیم محدودیت های تجاری با کشورها، نهادها و افراد خاص مرتبط با نقض حقوق بشر، تکثیر تسلیحات، تروریسم یا سایر فعالیت های مجرمانه؛
ب) کنترل تجارت کالاها، خدمات و اطلاعات که دارای اهمیت استراتژیک برای امنیت ملی و منافع سیاست خارجی هستند. (گزارش راهبردی مدیریت و اقتصاد، ۱۳۹۷: ۵۹)

۱-۲- تحریم مالی

تحریم های مالی رایج ترین محدودیت ها در جهان است. تحریم ها مالی ابزار سیاسی برای تحمیل خواسته های کشور الف و تامین منافع آن توسط دیگری کشور دیگر است. تحریم های مالی همراه با ساختار اقتصادی وابسته به نفت منجر به هدف قرار دادن شریان اقتصادی توسط کشورها و اقتصاد شده است. به طور مثال تحریم های مالی علیه ایران شامل مسدود کردن دارایی های شرکت ها و افرادی بودند که گفته می شود در ایران نقش داشته یا از آن حمایت می کند. (Bazooobandi, ۲۰۱۵: ۵۳))
محدودیت های مالی در طیف گسترده ای از بازارها و خدمات مالی را شامل می شود: این محدودیت های مالی می توانند نام افراد و نهادها، گروه های مشخص یا بخش های کامل را

شامل شوند. از جمله اینها: ممنوعیت سرمایه گذاری، محدودیت در دسترسی به بازارهای سرمایه و دستورالعمل هایی برای توقف روابط و فعالیت های بانکی است. (General Laundering Money-Anti and Sanctions the under sanctions financial for guidance Act, ۲۰۱۸: ۲۳)

در چند دهه اخیر نوع خاصی از تحریم های مالی بیشتر شده است. این نوع تحریم مالی به طور بالقوه می تواند هر نوع فعالیت اقتصادی فرامرزی را که مستلزم دسترسی به سیستم پرداخت است، مختل کند از جمله گردشگری، حواله، تجارت ارز، و تجارت بین المللی. تامین مالی اکثریت قریب به اتفاق ارتباطات لازم برای پرداخت های بین المللی از طریق شبکه سوئفیت انجام می شود که توسط انجمن ارتباطات مالی بین بانکی که امکان جریان یکپارچه را فراهم می کند. (etall and Cipriani, ۲۰۲۳: ۱۲) تحریم های مالی در واقع منشاء مخربی می تواند داشته باشد که عملاً ورود پول سیاه به بازار و معاملات ناهمسو از جمله آثار نامناسب آن است. هر چند تحریم های مالی به مرور آثار و خامت باری را بر اقتصاد و توسعه می گذارد.

۳-۱- تحریم دانش و تکنولوژی

منع صدور کالاها، حمایت های مادی و سرمایه گذاری، ارائه خدمات فنی در حوزه های مرتبط با صنعت هسته ای که کاربرد دوگانه دارند، طیف وسیعی از کالاها و خدمات که در صنایع پایه ای کاربرد دارند، حجم گسترده از مواد شیمیایی، تجهیزات الکترونیک، حسگرها، تجهیزات لیزری، تجهیزات مربوط به ناوبری و جهت یاب و تحریم فروش هواپیماها و قطعات آنها و تحریم صنعت هوایی در حوزه تحریم های علمی گنجانده می شود. (آل کجیاف، انصاریان، ۱۳۹۳: ۹۴) به نظر می رسد تحریم دانش سبب می گردد، دسترسی به فناوری های نوین نیز با محدودیت جدی مواجه گردد. هر چند این مواجهه گاه مثبت است و در اثر آن هوش بومی کارساز می شود و گاهی در اثر آن دانشمندان بومی

با عدم دسترسی باز به منابع مواجه می شوند که این ممکن است بار منفی داشته باشد.

۱-۴- تحریم افراد و سازمان ها

هدف تحریم ها عموماً برای انجام یک یا چند مورد از موارد زیر است:

۱- اجبار افراد به تغییر سیاست ها یا رفتارها؛

۲- محدود کردن دسترسی افراد به منابع مورد نیاز برای شرکت در فعالیت های

ممنوعه؛

۳- نشان دادن نقض یک هنجار بین المللی و انگ زدن به افراد برای نقض آن.

((2016:211, etall and Rosenberg))

۴- هدف تحریم ها منصرف کردن افراد از یک اقدام یا تضعیف آنهاست. همچنین

کنترل، بیگانه کردن حامیان، و تشویق و توانمندسازی مخالفان برای به چالش کشیدن

آنها تا بازیگران دولتی را مجبور به تغییر سیاست ها کنند. و هدف از تحریم سازمان ها،

محروم کردن اهداف خود از دسترسی به منابع مالی و جلوگیری از رسیدن آنها به اهداف

و استفاده از سیستم مالی برای جابجایی و ذخیره پول است. (Biersteker, 2010: 114)

۱-۵- تحریم های مسافرتی

تحریم های مسافرتی «اثرات مخربی بر سیاست و فعالیت حرفه ای افراد می

گذارد، از آنجاکه افراد ممنوعیت سفر را به عنوان یک "مسأله بزرگ" توصیف می کنند.

ممنوعیت سفر مسدود کردن دارایی ها به ویژه باعث محدودیت های فراوانی شد (Por-

Laer Van & tela, 2022: 31). مطالعه دیگری نیز، به دنبال تحریم های هدفمند روسیه

پس از سال ۲۰۱۴، شواهد آماری بسیار قوی پیدا شد که شرکت های تحریم شده و شرکت

های مرتبط با افراد تحریم شده آسیب دیدند. همچنین تحریم ها، باعث از دست دادن

تخمینی یک سوم درآمد عملیاتی خود، بیش از نیمی از دارایی خود و حدود یک سوم از

کارکنان آنها در مقایسه با همتایان خود شد. یکی از افراد تحریم شده در لیبریا تخمین زد

که ممنوعیت سفر برایش تقریباً ۱/۵ میلیون دلار به درآمد اولطمه وارد کرده و آسیب به شهرت او زده است. (Ludema & Ahn, ۲۰۱۷: ۲) روی دیگر سکه در تحریم های مسافرتی مربوط به کند شدن روند مهاجرت های تحصیلی است که تحریم اثرات سوئی از جمله جلوگیری از تعاملات علمی دانشگاهی و بهره مندی نخبگان از شرایط استفاده از منابع بین دانشگاهی دارد.

۱-۶- تحریم های نظامی

تحریم تسلیحاتی که در بند ۲ قطعنامه ۱۳۹۰ (۲۰۰۲) شورای امنیت ایجاد شد و در قطعنامه های بعدی، از جمله بند ۱ (ج) از قطعنامه ۲۱۶۱ (۲۰۱۴)، کشورهای عضو را ملزم می کند: جلوگیری از عرضه، فروش یا انتقال مستقیم یا غیرمستقیم به این موارد (فهرست) شده است: افراد، گروه ها، شرکت ها و نهادها از قلمرو خود یا توسط آنها، اتباع خارج از قلمرو خود، یا از کشتی ها یا هواپیماهای دارای پرچم خود استفاده می کنند و مواد مرتبط از هر نوع اعم از سلاح و مهمات نظامی، وسایل نقلیه و تجهیزات، تجهیزات شبه نظامی و قطعات یدکی و مشاوره فنی، کمک، یا آموزش مربوط به ارتش اعم این فعالیت ها را در بر می گیرد. همه کشورهای عضو ملل متحد موظفند هرگونه عرضه یا فروش یا انتقال تسلیحات را متوقف کنند: ۱- واسطه ها ۲- کارگزاران یا سایر اشخاص ثالث؛ ۳- فرد غیر فهرست شده که برای یا از طرف یک فهرست شده اقدام می کند. ۴- شخص یا نهاد فهرست شده؛ ۵- یک واحد تجاری غیر فهرست شده که توسط آن کنترل می شود یا برای یا از طرف آن اقدام می کند. (Bolton, ۲۰۱۹: ۴) به طور مثال بیشتر از ۴۰ شرکت در جهان به جرم فروش تسلیحات نظامی مورد تحریم نظامی قرار گرفتند. (Jin, ۲۰۰۸: ۲۶) در این راستا شرکت های تولید تسلیحات با دور زدن تحریم ها عملاً از کشورها حمایت می کنند و تسلیحات را در بازارهای سیاه و با واسطه گری به فروش می رسانند.

۳- تحریم‌های اقتصادی براساس اصول و قواعد سازمان تجارت جهانی

اصولاً سیستم سازمان تجارت جهانی و موافقتنامه عمومی تعرفه ها و تجارت (GAT) مبتنی بر اصل تجارت آزاد است. هدف این سیستم ایجاد نظم تجاری بین المللی براساس اصول عدم تبعیض و دسترسی برابر به همه اعضا می باشد. از سوی دیگر، اصل حکومت مطلقه مندرج در ماده ۱ گات و ماده ۲ موافقتنامه عمومی تجارت خدمات (GATS) سنگ بنای نظام تجارت در سازمان تجارت جهانی است که تمامی جنبه های تجارت و خدمات ارائه شده به هریک از اعضای سازمان را در بر می گیرد. که اولین مورد از آنها ایجاد و اجرای قوانین بین المللی حاکم است. همچنین تجارت بین المللی کالا و خدمات طیف وسیعی از مسائل را پوشش می دهد و به طور مستقیم به تجارت مربوط می شود، یا تأثیر مهمی در تجارت دارد. در حوزه خدمات و حقوق مالکیت معنوی شاهد موانعی هستیم. (VanGrasstek, ۲۰۱۳: ۲۰۱)).

اهداف اصلی دولتهای کامله الوداد، فراهم کردن فرصت های برابر برای واردات و صادرات برای اعضای مختلف سازمان تجارت جهانی و ارائه خدمات قابل مقایسه از ارائه دهندگان خدمات از همه اعضای سازمان، بدون تبعیض است. به عبارت دیگر، شرط وضعیت کامله الوداد این است که اعضای سازمان مجاز به کاهش مزایا یا محدود کردن خدمات به یکی از اعضا نیستند، بدون اینکه برای همه اعضای سازمان به طور یکسان کاهش یابد. (Wooton and Francois, ۲۰۰۱: ۳۹۱) با وجود تصریح دولت کامله الوداد در قراردادهای تجاری بین المللی، آمریکا با وضع قوانین تحریمی و دستورات اجرایی مختلف، محدودیت ها و تحریم های ثانویه ای را علیه برخی از اعضای سازمان تجارت جهانی که با ایران روابط تجاری داشتند یا خدمات ارائه می دادند، اعمال کرده است. با اینکه اعضای دیگر سازمان ملل مورد محدودیت قرار نگرفتند. (انصاریان، ۱۳۹۱: ۴۷)

کاملاً بدیهی است که این تحریم ها و محدودیت ها بر اصل وضعیت کامل کشور

تأثیر منفی می گذارد و می توان نتیجه گرفت که ماده ۱ گات و ماده ۲ گات نیز در این مورد نقض شده است. ، ماده ۱۱ گات حاوی مقرراتی برای رفع موانع غیرتعرفه ای است. این ماده اعضای سازمان تجارت جهانی را از اعمال محدودیت بر واردات و صادرات کالا یک کشور عضو منع می کند. این ماده به اعضای سازمان اجازه نمی دهد از طریق سهمیه بندی، مجوزهای واردات یا صادرات و سایر اقداماتی که منجر به محدودیت های غیرتعرفه ای می شود، ایجاد محدودیت کنند. (Nordström, ۲۰۰۸: ۵۸۸).

بنابراین تحریم های ثانویه آمریکا علیه کشورها، شرکت ها و مؤسسات مالی سازمان تجارت جهانی که شرکای تجاری ایران نیز بودند، محدودیت تجاری تلقی شده و نقض ماده ۱۱ گات، تحریم های ثانویه آمریکا علیه نظام مالی و مؤسسات بازرگانی کشورهای ثالثی که به بهانه حفظ امنیت ملی ایران روابط تجاری مشروعی با ایران دارند، نه با مفاد گات سازگاری دارد و نه با این موافقتنامه سازگار بوده و کاملاً ناموجه و غیرمجاز بوده است. (شهبازی، ۱۳۹۰: ۲۳-۱۹). طبق ماده ۲۱ اعضای گات منافع کشورهای ثالث را نیز در نظر گرفتند. (Siphanam, ۲۰۰۵: ۱۳۸).

۴- ارائه راهکارهای بین المللی

در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه وزارت بازرگانی به طور مناسب برای مشارکت موثر در رویه های سازمان تجارت جهانی، شرکت در شوراها، مذاکرات و سایر جلسات فنی روزانه که هر ساله برگزار می شود، مجهز و آماده نیست. بسیاری از کشورها نمایندگی دائمی در ژنو یا منابع کافی در وزارت بازرگانی خود برای مشارکت کامل در این فرآیند ندارند. تأثیرات سازمان تجارت جهانی زمانی است که کشورها عضویت فعال در این سازمان داشته باشند. از اینرو وزارت بازرگانی بایستی اطمینان در مورد نهادهای مناسب در داخل دولت داشته باشد که در راستای منافع ملت ها و نظام های تجاری چندجانبه باشد. (Imboden, ۲۰۱۱: ۳)

از اینرو نیاز به همکاری با بقیه کشورها وجود دارد. جمع آوری اطلاعات از قسمت های خصوصی و پیوند آن با قسمت های خصوصی دیگر و توسعه موسساتی که مسئولیت نظارت و تجزیه و تحلیل اثرات اقتصادی مربوط به تجارت را برعهده دارند. به طور خاص، دولت شرکت کننده باید بتواند در مذاکرات تجاری چند جانبه موضع منسجمی اتخاذ کند و از آنجایی که تعداد اندکی از کشورها منابع لازم برای پیگیری همه مسائل و شرکت در همه جلسات را دارند، همکاری با سایر کشورها اغلب ضروری به نظر می رسد.

اولین سند سازمان تجارت جهانی پرتکل چین است که مجموعه ای از قوانین خاص را برای یک عضو ارائه می کند. این قواعد ویژه هم شامل مواردی است که با قوانین سازمان تجارت جهانی متفاوت است و هم قوانینی که تعهدات را براساس قوانین جاری سازمان تدوین کرده است. این مورد اخیر از قوانین ویژه، که به عنوان تعهدات مازاد شناخته می شود، تعهداتی را توصیف می کند که فراتر از الزامات فعلی توافق نامه های تجاری چند جانبه است.

علیرغم این پیشرفت قابل توجه در قانون تجارت جهانی، پروتکل به طور قابل ملاحظه ای براساس یا هدف این دسته از تعهدات مازاد چین سکوت کرده است. در مورد تعهدات مازاد، توضیح آشکار برای اعمال آنها اهمیت ویژه ای است که سازمان تجارت جهانی دارد. با این حال، این «اساس و بنیان خاموش»، یک سوال اساسی را برای سیستم حقوقی سازمان تجارت جهانی ایجاد می کند، اینکه آیا سازمان تجارت جهانی باید قوانین رفتاری بیشتری را برای یک عضو خاص براساس اهمیت اقتصادی نسبی کشورها ایجاد کند؟ (ادیبی، ۱۳۹۶: ۶۷).

تعهدات بیش از حد می تواند نتایج مثبت و منفی برای سیستم تجارت جهانی داشته باشد. مثلاً از یک سو چین را ملزم به پایبندی به اقتصاد باز می کند و از سوی دیگر بین سازمان تجارت جهانی و اقتصاد چین سازگاری بوجود می آورند.

از سوی دیگر، تحمیل تعهدات اضافی بر یک عضو، حاکمیت قانون سازمان

تجارت جهانی را تضعیف می کند، مفهومی که برای یک سیستم تجارت جهانی مبتنی بر قوانین اهمیت فزاینده ای دارد. پذیرش تعهدات بیش از حد نه تنها یکپارچگی قواعد رفتاری سازمان تجارت جهانی را تضعیف می کند، که توسعه قابل توجهی از حاکمیت قانون برای سیستم تجاری چندجانبه از دورارگونه است، که ممکن است محدودیت های نامطلوبی را برای سیستم حل و فصل اختلافات سازمان تجارت جهانی بوجود آورد. (فیضی، ۱۳۹۶: ۸۷).

اگر این مقررات منجر به تغییرات سیستمی نشود، ممکن است پیامدهای مهمی برای نظام حقوقی سازمان تجارت جهانی داشته باشد. در واقع، می توان گفت که از دورتوکو، سیستم توسعه چندجانبه گات آغاز شده است، جایی که طرف های متعاقد تعهداتی داشتند که بر اساس موافقت نامه های تجاری چندجانبه ای که امضا کرده بودند، متفاوت بوده است. (سمیعی نسب، ۱۳۹۳: ۱۴۳)

از آنجا که مکانیزم حل اختلافات وجود نداشت، از اینرو مجموعه ای از قوانین برای هرتوافق جداگانه وجود داشته که سازمان جهانی تجارت در سال ۱۹۹۴ این وضعیت را بهبود بخشید و یک تعهد واحد و یک مکانیسم حل اختلاف واحد را ایجاد کرد که در سراسر سیستم سازمان جهانی تجارت مورد استفاده قرار گرفت و در نتیجه قوانین تجارت بین المللی را متحد کرد. به نظر می رسد، از اینرو، ماده ۱۲ موافقتنامه مراکش باعث ایجاد شکاف در سیستم شده است که سازمان تجارت جهانی را از یکپارچگی و عدم تبعیض منحرف کند، بنابراین خطری که با آن مواجه است ایجاد یک عضویت چند سطحی است که ممکن است برای سازمان ایجاد چالش کند.

ویژگی ورود به سازمان تجارت جهانی سبب شد که برای کشورهای خواستار عضویت سخت گرفته شود. مثلاً عربستان در سال ۲۰۰۵ پس از چندین دور مذاکره و پاسخ به سوالات د مورد رژیم تجاری به عضویت سازمان جهانی تجارت درآمد. از آنجا که کشورهای در حال توسعه محدودیت ها، منابع انسانی و بودجه محدودی دارند.

(Hughes, ۲۰۱۵: ۳۱۱-۳۲۵) حتی کشور کامبوج هم آشفتگی سیاسی منجر به تأخیر در الحاق شد. (Jootaek, ۲۰۱۷: ۳۲۷) با توجه به تسهیل فرآیند الحاق و بر اساس تجربه کشورهای عضو قبلی، برخی از نویسندگان راهبردهایی را برای الحاق مشخص کرده اند: الف) سیاست گفت وگو: اعضای سازمان تجارت جهانی نیاز به ایجاد یک برنامه کاری جدید برای رسیدگی به استفاده طولانی مدت و جدیدتر از سیاست های تحریف کننده تجارت که از نظر سیستمی مهم هستند، دارند. گفت‌وگو برای اعضای سازمان تجارت جهانی ضروری است تا مشخص کنند آن موضوعات چیست و بر سر نقشه راه آینده توافق کنند. گفت وگو باید شامل تمرکز بر عملکرد ارگان های سازمان تجارت جهانی - کمیته های ناظر بر اجرای موافقت نامه های سازمان تجارت جهانی، مرجع استیناف و سیستم حل و فصل اختلافات به طور گسترده تر باشد. این باید شامل فرآیندی از خود اندیشی توسط نهادهای سازمان تجارت جهانی برای شناسایی باشد. چگونه می توان سودمندی آنها را برای حوزه های انتخابیه خود افزایش دهد. اطلاعات مورد نیاز برای افزایش ارتباط آنها؛ آیا اقدامات تجاری به توسعه اقتصادی کمک می کند؟ و چگونه تجارت می تواند به طور کامل به عنوان ابزاری برای تحقق اهداف توسعه پایدار مورد استفاده قرار گیرد. (etaii and Simon, ۲۰۰۶: ۲۳۳)

سیاست گفت وگو برای ایجاد یک برنامه کاری جدید بسیار مهم است. چنین برنامه کاری باید شامل موضوعاتی باشد که برای همه اعضای سازمان تجارت جهانی اهمیت دارد. در عمل این به معنای ترکیبی از موضوعات قدیمی و جدید است. موضوعات دیرینه ای که برای بسیاری از اعضای سازمان تجارت جهانی اهمیت زیادی دارد عبارتند از: حذف افزایش تعرفه ها، مدیریت ظرفیت مازاد جهانی در صنایع خاص، نظم بخشیدن به یارانه های کشاورزی و حمایت از مالکیت معنوی. موضوعات جدید احتمالاً شامل سیاست های مرتبط با اقتصاد دیجیتال است که ممکن است تجارت و سرمایه گذاری در خدمات، مقررات تجارت الکترونیک و توسعه (دسترسی به) فناوری های

جدید را مخدوش کند. آنچه مورد نیاز است یک برنامه کاری متوازن است که چشم انداز معتبری برای رسیدگی به مسائل اولویت دار برای همه اعضای سازمان تجارت جهانی اعم از توسعه یافته، نوظهور یا در حال توسعه ارائه دهد (Bluth, ۲۰۱۸: ۱۴۳)

ب) حمایت از تکتگرایی: اعضا باید در نظر داشته باشند که آیا همه اعضا باید در آغاز هر مذاکره یا ابتکار جدید شرکت کنند یا خیر. پیگیری بیشتر توسط گروه هایی از اعضای باز سازمان تجارت جهانی، ابتکارات چندجانبه بدون تبعیض فرصتی را برای پیشبرد مسائلی ارائه می دهد که بدون نگرانی می توان به آنها پرداخت. چنین ابتکاراتی برای شروع نیازی به اجماع ندارد. دیگران همیشه زمانی که آماده باشند می توانند به بحث بپیوندند. چهار موضوع در حال حاضر در گروه های چند جانبه مورد بحث قرار گرفته است. سایرین ممکن است از فرایندهای گفتگوی سیاست پیشنهادی بیرون بیایند.

ج) افزایش زمینه برای ورود هیات دبیران و کارمندان دفتری: عملکرد سازمان تجارت جهانی به عنوان یک نهاد مشمول ارزیابی منظم نیست. ایجاد یک مکانیسم بازنگری که شامل خودارزیابی توسط نهادهای سازمان تجارت جهانی می شود، می تواند حقایقی را که ممکن است کاملاً از آنها آگاه نباشند، و اطلاعاتی در مورد شیوه های کاری، مشارکت اعضا و نتایج ارائه دهد.

د) بررسی عملکرد سازمان تجارت جهانی: عملکرد سازمان تجارت جهانی به عنوان یک نهاد مشمول ارزیابی منظم نیست. ایجاد یک مکانیسم بازنگری که شامل خودارزیابی توسط نهادهای سازمان تجارت جهانی می شود، می تواند حقایقی را که ممکن است کاملاً از آنها آگاه نباشند و اطلاعاتی در مورد شیوه های کاری، مشارکت اعضا و نتایج ارائه دهد. یک پیش شرط برای احیای تعامل در سازمان تجارت جهانی این است که برنامه کاری آن با مسائل مربوط به واردات سیستمی سروکار داشته باشد و این کار را بدون کاهش دامنه کشورهای فقیر برای پیگیری سیاست های توسعه انجام دهد. هدف از این توصیه ها برآورده کردن این خواسته ها است. (Kull, ۲۰۱۵: ۵۸۳)

خوداندیشی در نهادهای سازمان تجارت جهانی می تواند به ایجاد درک مشترک از نقاط قوت و ضعف موافقت نامه های موجود کمک کند. می تواند فرصت هایی را برای گسترش همکاری در یک حوزه سیاستی و افزایش اثرات توسعه اقتصادی شناسایی کند. بسیاری از اعضای سازمان تجارت جهانی از اقتصادهای نوظهور می خواهند که تعهدات سیاست تجاری گسترده تری داشته باشند در حالی که اقتصادهای در حال توسعه نیاز خود را برای رسیدگی به چالش های توسعه خود ذکر می کنند. تمایز بیشتر در حقوق و تعهدات کشورهای در حال توسعه یک موضوع حساس سیاسی است، اما اگر بخواهیم به نگرانی های توسعه به درستی پرداخته شود، ضروری است.

در نهایت لازم به ذکر است که با نگرشی واقع بینانه، متقاضیان با این تعهدات مازاد به عنوان بخشی از هزینه مجوز ورود به سازمان تجارت جهانی موافقت می کنند. همانطور که دبیرخانه سازمان تجارت جهانی خاطر نشان می سازد، هیچ کشوری مجبور به پیوستن به سازمان نمیشود. با این حال واقعیت این است که عضویت در سازمان های بین المللی برای حاکمیت مدرن ضروری است. کشوری که مایل به کسب جایگاه در سازمان تجارت جهانی است، باید به تعهدات مازاد سازمان تجارت جهانی موافقت کند. گاهی اوقات ممکن است دولت متقاضی با بی میلی با این تعهدات موافقت کند و گاهی با کمال میل چرا که سیاستمداران آن از پذیرفتن تعهدات مازاد به عنوان راهی برای ارتباط سیاست های مورد نظر رژیم و نخبگان در قدرت استفاده میکنند. از آنجاییکه مذاکرات ورود به سازمان تجارت جهانی همیشه توسط مقامات ملی انجام می شود، تعهدات مازاد می تواند وسیله های قوی برای افزایش تمرکز قدرت سیاست گذاری اقتصادی باشد. (فلاحی، ۱۳۹۵: ۴۷)

۵- منافع عضویت در سازمان تجارت جهانی

به نظر می رسد یکی از نمودهای حسن نیت کشورها و دولت ها در عرصه بین

المللی شرکت در مجامع و عضویت در سازمان های بین المللی است که این می تواند در هم افزایی های بین الولی نقش بسزایی داشته باشد از این رو عضویت در سازمان تجارت جهانی نیز منافعی را در پی دارد. در این راستا:

- دسترسی برابر برای همه شرکت های همه اعضای سازمان تجارت جهانی به بازارهای همه اعضای سازمان است.

- رفتار ملی که تولیدکنندگان ملی را از کسب مزیت نسبت به واردکنندگان منع می کند.

- کاهش موانع تجاری، در درجه اول تعرفه ها و محدودیت های کمی، که افزایش تجارت بین اعضا را فراهم می کند.

- افزایش رقابت پذیری از طریق حذف شیوه های ناعادلانه بین شرکای تجاری با هدف تحریک تجارت، در درجه اول یارانه های صادراتی و دامپینگ. (Dudlak, ۲۰۱۸: ۴۶۱)

- ایجاد فرصت برای دفاع از منافع تجاری در هیئت حل اختلاف سازمان تجارت جهانی،

- محدودیت تعرفه ها بوسیله اعضای سازمان تجارت جهانی چراکه نمی توانند، به جز دلایل موجه، سایر محدودیت های واردات، مانند ممنوعیت یا سهمیه بندی را اعمال کنند.

- تجارت آزاد باعث ترویج عدالت می شود. وقتی همه از یک سیستم مبتنی بر قوانین پیروی می کنند، در غیاب چنین سیستمی، صنایع بزرگتر و با اتصال بهتر به راحتی می توانند مزایای غیرمنصفانه ای مانند خلاءهای مالیاتی و نظارتی را به دست آورند که آنها را در برابر رقابت محافظت می کند.

- تجارت آزاد باعث رقابت می شود. و رقابت چیزی است که به رشد بلندمدت دامن می زند.

-تجارت آزاد کارایی و نوآوری را بهبود می بخشد. باگذشت زمان، تجارت آزاد با سایر فرآیندهای بازار کار می کند تا کارگران و منابع را به سمت استفاده های مولدتر سوق دهد و به صنایع کارآمدتر اجازه رشد دهد. (Chapman, ۲۰۰۹: ۱۱۱)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

برآمد

اعمال تحریم های اقتصادی و تجاری که از سوی کشورها و یا شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه کشور یا کشورهای ثالث با هدف تغییر موضع یا رفتار صورت می گیرد، با توجه به نقش سازمان جهانی تجارت در مراودات و تبادلات بین کشورها و خصوصاً قوانین و مقررات جهان شمول آن، درکارایی و تاثیر تحریمها بسیار حائز اهمیت است و لذا یک کشور تحت تحریم، علاوه بر دچار محدودیت شدن در مبادلات اقتصادی و مالی با سایر کشورها در سطح دوجانبه، با مشکلات و محدودیتهای شدیدتر از منظر روابط چند جانبه مواجه خواهد شد. این امر اجتناب ناپذیری تاثیر قواعد و مقررات چند جانبه بر تجارت و اقتصاد بین الملل و مآلاً لزوم تلاش برای عضویت کشورها در سازمان جهانی تجارت و پیشگیری از اثرات پیامدهای اعمال تحریمها از یک سو و برخورداری از قواعد و مقررات تعرفه ای آن که امروزه از جمله مهمترین مقوله در تجارت در جهان است را بیش از هر زمان دیگری برجسته نموده است. بنابراین، مقوله تحریم های اقتصادی و تعهدات کشورها در سازمان جهانی تجارت، بعنوان عاملی بازدارنده هم از منظر و ابعاد منفی بدلیل پیوستگی اقتصادی و تجاری کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت در روابط و مراودات آنها با کشور یا کشورهای تحت تحریم ها و در مراودات با چنین کشورهایی و هم از نقطه نظر فرصت یابی برای برخورداری از مزایای پیوستگی به قواعد و مقررات تجاری و تعرفه ای چند جانبه گرایی و استفاده از امتیازات و منافع عضویت، مقوله ای تعیین کننده در مناسبات کشورها بوده و از جمله فرصت چانه زنی با کشورهای اعمال کننده تحریم با حمایت کشورهای دارای موضع متعادل تر عضو سازمان جهانی تجارت و خاصه کشورهای همسوی دارای منافع متقابل و مشترک را فراهم می سازد.

منابع

الف) فارسی

- ادیبی، اکبر، حبیبی، همایون (۱۳۹۶) *اصل تناسب در اتخاذ تحریم‌های اقتصادی*، مجله حقوقی بین‌المللی، شماره ۵۶.
- آل کجفاف، انصاریان، مجتبی (۱۳۹۳) *تاثیر تحریم‌های یک جانبه و چندجانبه بر ایران از منظر حق بر سلامت شهروندان*، نشریه حقوق پزشکی، شماره ۲۹.
- انصاریان، مجتبی (۱۳۹۱). *تحریم‌های بین‌المللی و یک جانبه علیه ایران از دیدگاه حقوق بشر: آثار آن بر حقوق اقتصادی و توسعه*. پایان نامه دکتری. دانشکده الهیات. دانشگاه پیام نور.
- سمیعی نسب، مصطفی (۱۳۹۳). *دیپلماسی اقتصادی، راهبرد مقابله با تحریم‌های اقتصادی در منظومه اقتصاد مقاومتی*، فصلنامه آفاق امنیت، سال هفتم، شماره بیست و پنجم، زمستان.
- شهبازی، آرامش (۱۳۹۰) «*اعتبار عهدنامه مودت (۱۹۵۵) و قابلیت استناد به آن در روابط ایران و ایالات متحده آمریکا*»، مجله حقوقی بین‌المللی، سال ۲۸، شماره ۴۴.
- عمادی، سید محسن (۱۳۹۱) *تاثیر تحریم‌های اقتصادی شورای امنیت سازمان ملل متحد در بهره‌مندی از حقوق بشر*، فصلنامه سیاست خارجی، شماره ۱.
- فلاحی، فاطمه (۱۳۹۵). *شکل‌گیری حقوق جهانی سلامت و ملاحظات دولتها*. پایان نامه دکتری. دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دانشگاه پیام نور مرکز تهران.
- فیضی، فاضل (۱۳۹۶). *مبانی حقوقی تحریم‌های اقتصادی سازمان ملل متحد*، پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، دوره ۸، شماره ۳۳.
- فرخ سپری، منصور (۱۳۸۷). *محدودیت‌های حقوقی شورای امنیت در*

اعمال تحریم های اقتصادی، مجله حقوقی بین المللی، سال ۲۵، شماره ۳۹.
 گزارش راهبردی مدیریت و اقتصاد ۶۸ (۱۳۹۷) *بررسی تاثیر تمدید تحریم ایسا (ISA) بر صنعت نفت ایران*، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مرکز پژوهشی آرا
 اندیشکده سیاست های راهبردی اقتصاد و مدیریت (سرآمد) دپارتمان نفت و انرژی.

ب) انگلیسی

Ahn ,D .P & ,Ludema ,R .(2017) .***Measuring Smartness :Understanding the Economic Impact of Targeted Sanctions .Office of the Chief Economist ,United States Department of State*** .<https://state.gov/wp-content/uploads/2018/12/Measuring-Smartness-Understandingthe-Economic-Impact-of-Targeted-Sanctions.1-pdf>

Biersteker ,T .J .(2010) .***Targeted sanctions and individual human rights*** .International Journal, 65(1), 99-117.

Bessler, Manuel, Garfeild, Richard and Gerard Mc Hugh, Sanctions Assessment-Bonyani, A., & Alimohammadlou, M. (2018). ***Identifying and prioritizing foreign companies interested in participating in post-sanctions Iranian energy sector. Energy strategy reviews, 21.***

Bazoobandi, S. (2015). ***Sanctions and Isolation, the Driving Force of Sino-Iranian Relations, Iranian Relations***. East Asia Journal, 32, 257-271

Bolton, I. K. (2019). ***Deterrence And the Use of Sanctions. NATO Science and Technology Organization System Analysis and Studies Panel.***

Bluth,Christian.(2018), ***What Needs to Change at The WTO?*** Available at:<https://globaleurope.eu/globalization/revitalizing-wto-2/>

Cipriani, M., Goldberg, L. S., & La Spada, G. (2023). ***Financial Sanctions, SWIFT, and the Architecture of the International Payments System.***

Chapman, A. R. (2009). ***Globalization, human rights, and the so-***

cial determinants of health. Bioethics, 23(2).

Dudlák, T. (2018). *After the sanctions: Policy challenges in transition to a new political economy of the Iranian oil and gas sectors.* Energy Policy, 121.

Francois, J., & Wooton, I. (2001). *Market structure, trade liberalization and the GATS.* European Journal of Political Economy, 17(2), 389-402.

General guidance for financial sanctions under the Sanctions and Anti-Money Laundering Act,(2018)2018 Available at :https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1100991/General_Guidance

Guidance Paper on Trade Sanctions and Export Risk Mitigation,(1999) Available at <https://www.iata.org/contentassets/3faa089d849846d49d089e66ffd9a79f/ccwg-tf-trade-sanctions-and-export-risk-mitigations.pdf>

Hughes, V. (2015) *“WTO Rule-Making: WTO Accession Protocols and Jurisprudence.” Chapter. In WTO Accessions and Trade Multilateralism: Case Studies and Lessons from the WTO at Twenty, edited by Uri Dadush and Chiedu Osakwe, pp. 309–47. WTO Internal Only. Cambridge: Cambridge University Press*

Imboden, Nicolas (2011) *“The Accession of Least Developed Countries to the World Trade” Organization, TRADE AND DEVELOPMENT SYMPOSIUM Perspectives on the Multilateral Trading System A Collection of Short Essays, International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD).*

Jin, Wang, Honggang, Wang. (2008). *“The Iran Nuclear Issue In Sino- US Relation”*, Contemporary International Relation, Volume 17 Nmber 5. 2007, Available at www.cwanfangdata.com.cn/periodical-xdgigx-e.aspx.2008-07-19

Jootaek Lee & Maraya(2017)), *The human Right to water: Research Guide & Annotated Bibliography*, available at:<https://www.northeastern.edu/law/pdfs/academics/phrge/right-to-water.pdf>

Kelishomi, A. M., & Nišćicò, R. (2022). *Employment effects of economic sanctions in Iran.* World Development, 151, 105760.

Kull ,Clyde(2015)) *“Facilitating accessions: the role of the work-*

ing party chairperson,” in Dadush, U. and Osakwe, C. (eds) WTO Accessions and Trade Multilateralism: Case Studies and Lessons from the WTO at Twenty, Cambridge: Cambridge University Press.

Nordström, H., & Shaffer, G. (2008). *Access to justice in the World Trade Organization: a case for a small claims procedure?*. World Trade Review, 7(4).

Portela, C., & Van Laer, T. (2022). *The Design and Impacts of Individual Sanctions: Evidence From Elites in Côte d'Ivoire and Zimbabwe*. Politics and Governance, 10(1). <https://doi.org/10.17645/pag.v10i1.4745>

Rosenberg, E., Goldman, Z. K., Drezner, D. W., & Solomon-Strauss, J. (2016). *The New Tools of Economic Warfare: Effects and Effectiveness of Contemporary U.S. Financial Sanctions. Center for a New American Security*. <https://www.cnas.org/publications/reports/the-new-tools-of-economic-warfare-effects-and-effectiveness-of-contemporary-u-s-financial-sanctions>

Simon J. Evenett, and Carlos A. Primo Braga. (2006) *“WTO accession: moving the goalposts?”*, in Richard Newfarmer (ed.), *Trade, Doha, and Development: A Window into the Issues, World Bank*.

Siphana, S. (2005). *Lessons from Cambodia's entry into the World Trade Organization. Asian Development Bank*.

VanGrasstek, C., & Pascal, L. A. M. Y. (2013). *The history and future of the World Trade Organization*, Geneva: World Trade Organization.